

AÇIK DERS MALZEMELERİ
OpenCourseWare

HEMŞİRELİKTE TEMEL KAVRAMLAR

ÇEVRE KAVRAMI

HEMŞİRELİK FAKÜLTESİ

PROF DR REVA BALCI AKPINAR

ÇEVRE KAVRAMI

HEMŞİRELİK FAKÜLTESİ

PROF DR REVA BALCI AKPINAR

- İnsan biyolojik, fiziksel ve sosyal bir çevre içinde etkileşim halinde yaşar.
- İnsanın dışındaki her şey çevreyi oluşturur

Çevrenin çeşitli tanımları yapılmıştır:

- Organizmanın gelişmesini ve yaşamasını etkileyen dış koşulların ve etmenlerin bütünü
- Fiziksel varlığın dışında bulunan tüm canlı , cansız varlıkları ve olayları içeren bir alan
- Canlılar ile onları çevreleyen canlı ve cansız ortamdır
- İnsanın duyu organları ve sinir sistemi ile algıladığı dinamik bir ortamdır

Çevre; insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır.

Bir başka ifade ile çevre, bir organizmanın var olduğu ortam yada şartlardır ve yeryüzünde ilk canlı ile birlikte var olmuştur. Sağlıklı bir yaşamın sürdürülmesi ancak sağlıklı bir çevre ile mümkündür.

- Çevre bireyin sağlık ve rahatlığını, başarı duygusunu ve mutluluğunu etkiler. Topluma her çeşit yardımı sağlar ve bu arada birçok tehlikenin de nedeni olabilir.

ÇEVRE-İNSAN ETKİLEŞİMİ

- İnsanın çevresi ile etkileşimi diğer canlılara göre daha karmaşıktır. İnsan çevresi ile fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden etkileşim halindedir.

Çeşitli kaynaklardan çıkan katı, sıvı ve gaz halindeki kirletici maddelerin hava, su ve toprakta yüksek oranda birikmesi çevre kirliliği oluşmasına neden olmaktadır. Hızla artan dünya nüfusunun ihtiyaçlarının karşılanması için teknoloji

İnsanın Doğaya Etkileri

nin gelişmesine bağlı olarak endüstrileşmenin de artması gerekmektedir. Bu artış beraberinde var olan doğal kaynakların hızla tükenmesine neden olmaktadır.

Çevre Kirliliğinin nedenleri aşağıda kısaca sıralanmıştır.

- Hızlı nüfus artışı,
- Plansız kentleşme,
- Plansız endüstrileşme
- Doğal kaynakların hoyratça kullanılması.

Bunlarla birlikte çevre sorunlarının diğer kaynakları şunlardır:

- 1- Göçler ve düzensiz şehirleşme,
- 2- Kişi başına kullanılan enerji, su, kağıt, kömür vb. artışı,
- 3- Ormanların tahribi, yangınlar ve erozyon,
- 4- Aşırı otlatma ve doğal bitki örtüsünün tahribi,
- 5- Konutlardaki ve işyerlerindeki ısınmadan kaynaklanan (özellikle kalitesiz kömür kullanımı) hava kirliliği,
- 6- Motorlu araçlar ve deniz araçları,
- 7- Maden, kireç, taş ve kum ocakları,
- 8- Gübre ve zirai mücadele ilaçları,
- 9- Atmosferik olaylar ve doğal afetler,
- 10-Kanalizasyon sularının arıtılmaksızın alıcı ortamlara verilmesi ve sulamada kullanılması,
- 11-Katı atıklar ve çöp,
- 12-Sulak alanların ve göllerin kurutulması,
- 13-Arazilerin yanlış kullanımı,
- 14-Kaçak avlanma,
- 15-Televizyon, bilgisayar ve röntgen; tomografi vb. tıbbi cihazların yaygınlaşması ile meydana gelen radyasyon,
- 16-Endüstriyel ve kentsel kaynaklı gürültü

- Sağlık açısından evre ve birey etkileşimi iki yönde oluşur.
- evre koşulları bireyin sağlığını olumlu ya da olumsuz etkilerken, insanlar da çevrelerini kendileri için daha sağlıklı ve yaşanacak ya da tehlikeler yaratacak hale getirebilirler.

ÇEVRENİN SINIFLANDIRILMASI

- Biyolojik çevre
- Fiziksel çevre
- Sosyal çevre
- Kültürel çevre

Biyolojik çevre:

- Biyolojik çevre beden içi ve beden dışı olarak değerlendirilir
- **Beden içi çevre**; yaş, cins, ırk, kalıtım, zeka, motivasyon vb ifade eder.

- ❖ **Yaş:** Serebro-vasküler olaylar ve ülserler genellikle yetişkinlerde; kızamık, kızamıkçık ve suçiçeği gibi hastalıklar da çocuklarda görülmektedir.
- ❖ **Kalıtım;** Sağlıklı olma ve hastalıkların ortaya çıkmasında etkili olan bir faktördür. Kalıtım bir hastalık nedeni olabildiği gibi hastalığın ortaya çıkma yatkınlığını artırıcı rolü vardır.
- ❖ **İrk:** Kalıtımsal bir hastalık olan orak hücreli anemi ise özellikle Akdenizlileri etkilemektedir.

- **Zeka ve motivasyon:** Bireyin sağlığını korumada ve geliştirmede, hastalıklarla baş etmede bilinçlenmesini, sorumluluk almasını ve aktif katılımını olumlu ya da olumsuz etkiler.

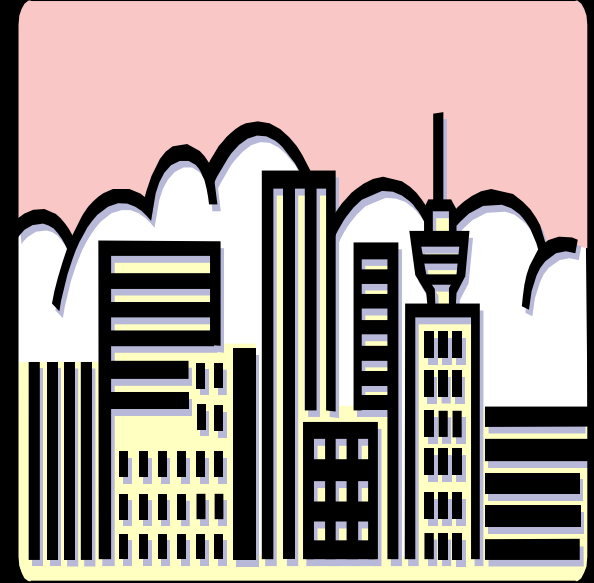

- **Beden dışı çevre**; insanın kendisinden başka tüm canlı gruplarını, mikroorganizmaları, vektörleri, bitkileri, hayvanları, besin maddelerini, iklimi, güneş ışığını, nemi vb kapsar

Fiziksel çevre:

- Daha çok yapay çevre olarak adlandırılan bu çevrede insanın uygarlaşması ile oluşan uygarlık ürünlerinin etkisi söz konusudur.
- Aydınlatma, ısıtma, soğutma, havalandırma, sağlıklı barınak, hava kirliliği, su kirliliği, yiyecekler, gürültü, endüstri ürünleri ve çöpler gibi dış çevrede var olan faktörleri kapsar

Sosyal çevre :

- Toplumsal bir ortam içinde, sosyal bir çevre ile yaşama zorunluluğu insanı diğer canlılardan ayırır.

- Sosyal çevre; insanın yakın çevresi (aile), geniş çevresi (grup, toplum), ve evrensel çevresi (ülke, dünya, uzay) ile etkileşim sürecine bağlı, bireyin toplumsallaşma olgusunu sağlayan bir ortamdır.

- Sosyal çevre bireyin gelişiminde ona sosyal destek ortamları sağlaması açısından oldukça önemlidir.
- Sosyal çevrenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için aile çevresinin sağlıklı olması gerekir.
-

Kültürel çevre:

Kültür bir öğrenmedir. Bu öğrenme sosyal çevre içinde gerçekleşir.

- Kültürel faktörler; dil, din, aile yapısı, aile düzeni, çocuk yetiştirme ve eğitimi, beslenme alışkanlıkları içermektedir.
- Bir insanın sağlık ve hastalık hakkındaki temel inançları kültürden kültüre değişir.

HEMŐİRE KURAMCILARIN ÇEVRE KAVRAMI İLE İLGİLİ DÜŐÜNCELERİ

Florence Nightingale

- Çevrenin önemini vurgulayan ilk kuramcıdır. Nightingale psikolojik ve sosyal çevreden çok fiziksel çevre üzerine odaklanmış, çevreyi tüm dış koşullar olarak ele almış, bu ortamın bireyin yaşamını etkilediğini vurgulamıştır.

Nightingale; sağlığı güven altına almak için

- temiz hava,
- temiz su,
- etkili drenaj,
- temizlik ve ışık gibi fiziksel çevre ile ilgili beş temel şart belirtmiştir.

Virginia Henderson

- Virginia Henderson' a göre çevre, organizmanın yaşamını ve gelişimini etkileyen dış şartlar ve etkenlerin bütünüdür ve 'çevredeki tehlikelerden kaçınma' Henderson' un belirlediği 14 temel insan gereksiniminden birisidir.

Hildegard Peplau

- Peplau, çevreyi organizma dışında var olan koşullar ve daha çok gelenek, görenek ve inançlarla şekillendirilmiş kültürel çevre olarak değerlendirmiştir.

Martha Rogers

- Rogers' e göre birey ile çevre bütündür ve sürekli, karşılıklı, kendiliğinden etkileşim ve gelişim içindedir.. Hemşireliğin amacı bireyi mükemmel duruma getirmek ve çevresi ile uyumunu sağlamaktır. Bu uyum bozulduğu veya sürdürülemediğinde hemşirelik uygulamaları gerekir

Sister Callistra Roy

- Roy' a göre çevre, bireylerin ya da grupların gelişimini ve davranışlarını etkileyen tüm koşullardır. Çevre bireyi etkileyen, iç ve dış faktörleri kapsayan adaptasyon sistemidir ve birey çevresindeki değişkenlerle sürekli olarak biyopsikososyal uyum mekanizmaları ile baş etmeye çalışmaktadır

- **Dorethea Orem**
- Orem'in çevre kavramı insanın dışındaki unsurları içerir. İnsan ve çevresi etkileşim içinde olduğundan, insan ya da çevre sistemlerinden birinde herhangi bir değişiklik olduğunda, kişinin bireysel bakımı etkilenir

Fay Abdellah

- Abdellah, hemşirenin teropatik çevrenin bir parçası olduğu fikrini benimsemiştir.

Teropatik çevre nasıl oluşur?

- Teropatik çevre; insan homeostazisinin dengede kalması ve bozulmaması için etkili başetme yöntemlerini öğrenmeye zemin hazırlar.
- **Teropatik çevreyi oluşturan etmenler:**
 - Kültürel farklılıkların dikkate alınması
 - Bireyin davranışlarını yargılamadan olduğu gibi kabul etmek
 - Birey için alınan kararların yerine getirilmesinde sorumlulukların paylaşılması
 - Bireyin kendi hakkında alınan karara uyması ve planı kabul etmesi.

ÇEVRENİN OLUMLU HALE GETİRİLMESİNDE HEMŞİRENİN ROLÜ

- Güvenli çevre sağlama ve sürdürme
- Bulaşıcı hastalıkların kontrolünü sağlama ve eğitim yapma
- Birey çevre uyumunu sağlama
- Hastalık riski oluşturan çevresel faktörler hakkında toplumu bilinçlendirme

ÇEVRENİN OLUMLU HALE GETİRİLMESİNDE HEMŞİRENİN ROLÜ

- Sosyal ilişkileri değerlendirme
- Bireylerin ve toplumun yanlış olan sağlık anlayışlarını ve uygulamalarını değiştirme
- Sağlık için risk oluşturan sosyal yaşam tarzının değiştirilmesi için çalışmalar yapma

ÇEVRENİN OLUMLU HALE GETİRİLMESİNDE HEMŞİRENİN ROLÜ

- Çevre sorunları hakkında sağlık sektörü dışındaki kuruluşlarla işbirliği yapma.
- Epidemiyolojik ve deneysel araştırmalar için veri toplama.

KAYNAKÇA

- Akça Ay F. (2013) Sağlık Uygulamalarında Temel Kavramlar ve Beceriler. Nobel Matbaacılık, İstanbul.
- Arslan Özkan H. (2014) Hemşirelikte Bilim Felsefe ve Bakımın Temelleri, Akademi Basın, İstanbul.
- Aştı Atabek, T., Karadağ, A. (2017) Hemşirelik Esasları Hemşirelik Bilimi ve Sanatı, Cilt 1, Akademi Basın ve Yayıncılık, İstanbul.
- Birol L (2011) Hemşirelik Süreci, Hemşirelik Bakımında Sistematik Yaklaşım. Etki Basım 10. Baskı, İzmir
- Karadağ A, Çalışkan N, Baykara Göçmen Z (2016) Hemşirelik Teorileri ve Modelleri Akademi Basın ve Yayıncılık, İstanbul.
- Ocakçı, F ve Ecevit Alpar Ş. (2013) Hemşirelikte Kavram, Kuram ve Model Örnekleri, İstanbul Tıp Kitabevleri, İstanbul
- Öz F. (2004). Sağlık Alanında Temel Kavramlar, İmaj İç ve Dış Ticaret A.Ş, Ankara
- Pektekin Ç (2013). Hemşirelik Felsefesi Kuramlar Bakım Modelleri ve Politik Yaklaşımlar. İstanbul Tıp Kitabevleri. 1.Baskı.İstanbul.
- Velioğlu P. Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar (2012) Akademi Basın ve Yayıncılık, İstanbul.